

SKRIFTLIG FRÅGA TILL STATSRAÅD

Från Riksdagsförvaltningen
2025-04-11
Besvaras senast
2025-04-23 kl. 12.00

Till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1044 Bistånd som riskerar att förvandlas till exportstöd

Sverige har i decennier varit en stark röst för ett värdebaserat bistånd, med fattigdomsbekämpning, jämställdhet och mänskliga rättigheter som centrala ledstjärnor. Genom att bygga upp partnerskap med FN-organ, civilsamhällesorganisationer och lokala aktörer har svenskt bistånd bidragit till att stärka demokratiska institutioner, minska hunger, förbättra mödrahälsa och stötta kvinnors egenmakt i några av världens mest utsatta regioner.

Samtidigt vet vi att långsiktig utveckling kräver mer än bara bistånd. Handel, investeringar, skatteintäkter och ett fungerande näringsliv är avgörande faktorer för att skapa jobb, bygga infrastruktur och minska beroendet av internationellt stöd. Från socialdemokratiskt håll är vi därför inte motståndare till att det finns synergier mellan bistånd och handel – tvärtom. Vi ser positivt på initiativ som gynnar hållbart företagande, där svenska och lokala aktörer tillsammans bidrar till innovation, klimatomställning och socialt ansvarstagande.

Men det är just därför vi är särskilt vaksamma på gränsdragningen. Det är en sak att främja utveckling genom samarbete med ansvarstagande företag – en annan att använda biståndsmedel som dolt exportstöd för att gynna svenska intressen.

I Sidas årsredovisning för 2024 (s. 14) redovisas att myndigheten under året intensifierat sin samverkan inom Team Sweden, i linje med regeringens styrsignaler. Samarbetet med Business Sweden, Swedfund och Exportkreditnämnden (EKN) lyfts fram som exempel på ”synergier mellan bistånd, näringsliv och hållbar utveckling”. Samtidigt är detta en utveckling som väcker oro.

Vi ser tre övergripande risker:

1. Att biståndets grundläggande syfte förskjuts från fattigdomsbekämpning till att gynna svenska exportintressen. Om biståndsmedel används för att stötta svenska företags etablering, snarare än att möta behoven i mottagarländerna, riskerar vi att frångå Dackriterierna och urholka legitimiteten i biståndspolitik.
2. Att partnerländernas ägarskap undergrävs. Enligt Parisagendan och Busanöverenskommelsen ska utvecklingssamarbete utgå från de behov som länder själva formulerar. När svenska strategier styrs av

- exportfrämjande ambitioner finns en uppenbar risk att lokal kontext, lokala företag och lokala prioriteringar trängs undan.
3. Att civilsamhället och rättighetsbaserade aktörer marginaliseras. Många av de organisationer som arbetar med social rättvisa, demokrati och kvinnors rättigheter vittnar om minskat utrymme. När biståndet fokuseras mot garantier och marknadslogik minskar andelen kärnstöd och flexibla medel – trots att civilsamhället i många länder är de enda som når utsatta grupper.

Det är inte nog att hävda att biståndet ska vara effektivt. Det måste också vara rättssäkert, rättighetsbaserat och styrt av utvecklingsmål – inte av kommersiella intressen. Bistandsmyndigheten Sida är inte en exportmyndighet. Det är därför oroande att regeringens styr signaler alltmer tycks luckra upp denna rollfördelning.

Mot denna bakgrund krävs tydliga svar. Hur ser regeringen till att svenska företagsnätverk inte får företräde framför lokala aktörer? Hur utvärderas de insatser som görs i samverkan med exportfrämjande aktörer? Och vilka riktlinjer finns för att säkerställa att bistandsmedel inte används i strid med internationella principer?

För att säkra att samarbetet mellan bistandsmyndigheten och näringslivsaktörer är förenligt med biståndets grunduppgifter krävs dessutom en nära samordning mellan Utrikesdepartementet, Näringsdepartementet och Finansdepartementet. Det handlar om att förena utvecklingspolitikens mål med en ansvarsfull hållning till hur offentliga medel används. Detta är ännu viktigare att beakta då regeringen avskaffat samstämmighetspolitik i form av politik för global utveckling, PGU, som var till för att hantera just sådana här målkonflikter.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga statsrådet Benjamin Dousa:

Vilka åtgärder har statsrådet inom ramen för sin tjänsteutövning vidtagit för att säkerställa att samarbetet mellan Sida, Business Sweden, Swedfund och andra exportfrämjande aktörer inom Team Sweden inte leder till att bistandsmedel används som dolt exportstöd, i strid med biståndets grundläggande syfte, och hur har detta arbete samordnats med Näringsdepartementet och Finansdepartementet?

.....
Olle Thorell (S)

Överlämnas enligt uppdrag

Lena Lindbäck